

MINERALER I NORGE - STILBITT

Stilbitt er ett av de vanligste mineraler i zeolittgruppen. I Europa kalles mineralet ofte desmin. Som de andre zeolitt-mineralene har stilbitt en kjemisk formel som minner om "feltspat med vann" ($\text{NaCa}_2\text{Al}_5\text{Si}_{13}\text{O}_{36} \cdot 16\text{H}_2\text{O}$). Zeolitter dannes ofte ved hydrothermal omvandling av feltspat og beslektede mineraler. Stilbitt er oftest fargeløst, gult eller brunlig. Enkelt-krystaller ses sjelden, oftest danner mineralet typiske vifteformige krystallaggregater som kan likne på "korn-nek". Mineraler kan lett ripes med kniv og har en perfekt spalteflate i lengderetningen med perlemoraktig brudd.

Stilbitt er et vanlig mineral i store deler av verden og forekommer spesielt som sent utkrystallisert mineral på sprekker og hulrom sammen med prehnitt, apofyllitt og andre zeolitter. Fine krystallgrupper finnes rikelig i enkelte lavabergarter som basalt ved Bombay, India, Island, Færøyene og i New Jersey, USA. Stilbitt er også vanlig på sprekker og hulrom i mange malmforekomster, i kontaktmetamorfe forekomster og i enkelte granitt-bergarter.

I Norge er stilbitt et meget vanlig mineral i mange forskjellige bergarter. Forekomstene er så mange at enhver oversikt vil måtte bli ufullstendig. Av denne grunn er bare noen av de viktigste lokaliteter nevnt.

Oslo-feltets kontaktsone har en rekke forekomster med stilbitt og andre zeolitter. Fra gammelt er Sata-skjærpet ved Konnerudkollen den mest kjente lokaliteten, men i nyere tid har pukkverk-driften ved Lierskogen frambrakt mange fine krystallgrupper opptil 3-4 cm. I Lierskogen pukkverk forekommer stilbitt sammen med et rikt utvalg av andre zeolitter og apophyllitt, prehnitt, thaumasitt på hulrom i hornfels i et område hvor de kontaktmetamorfe bergarter er gjennomskåret av en ca. 10 m bred syenittisk gang. Mange steder ser det ut til at zeolittene er oppstått ved en hydrothermal omvandling av wollastonitt og andre kontakt-mineraler.

I de permiske dyperuptiver i Oslo-feltet ses også stilbitt-krystaller på hulrom med kvarts, feltspat og andre mineraler. Stilbitt finnes spesielt i nærheten av kontaktsonen som i granitt ved Nedre Eiker kirke. I de syenittiske bergarter som i Langesund-Larvik distriktet ses sjelden stilbitt selv om andre zeolitter er meget vanlig på de mange nefelin-syenittpegmatittganger i dette området.

Oslo-feltets lavabergarter fører oftest laumontitt som eneste zeolitt, men i enkelte områder ses druser med stilbitt som f.eks. i nærheten av Horten.

Sulitjelma er velkjent som koppergruveområde. Mange steder i det malmførende parti finnes sprekker med zeolitter spesielt pen snøhvit stilbitt på kvarts. De enkelte krystallaggregater kan være opptil 2-3 cm.

I Svenningdal finnes en rekke gamle gruver som ble drevet på sølvholdig blyglans og tetrahedritt. Stilbitt er også her et vanlig mineral i druser med relativt store (1-2 cm) enkeltkrystaller. Liknende stilbittforekomster finnes i flere nord-norske malmgruver.

I det syd-norske grunnfjellsområdet er stilbitt et spesielt vanlig mineral på sprekker og hulrom hvor det er dannet hydrotermalt ved relativt lav temperatur. Spesielt fører en rekke malmforekomster i Telemark, Kongsbergfeltet og i Arendalsområdet ofte stilbitt. I Kongsberg finnes også stelleritt som er en meget sjelden stilbitt-liknende zeolitt. Ved Saude gruver i Rogaland er rød-orange stilbitt så vanlig at en av gruvene ble kalt "desmingangen". Tilsvarende pen, rød stilbitt ble funnet i Fånefjellstunnen, Byglandsfjord. Enkelte granittpegmatittganger fører også stilbitt som sent dannet mineral på druser, f.eks. Haugefjell, Evje.

Knut Eldjarn

SLIPEBORD OG STEINSAGER
FOR KURS OG SKOLER.

„STAR KOMBIMASKIN“
FOR AMATØRER OG „PROFFER“

ALT I SLIPEUTSTYR PÅ ET STED
SOLID OG RIMELIG
RING ELLER SKRIV. JEG STÅR MED GLEDE TIL
DISPOSISJON MED RÅD OG HJELP

b.gjerstad utstyr for smykkesteinsliping

Sørhalla 20. 1344 Haslum . Telefon (02) 53 36 86